

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Skolgårdsutformning till grund för utomhuspedagogik

Schoolyard design for outdoor education

Sara Dahlberg

Skolgårdsutformning till grund för utomhuspedagogik

Schoolyard design for outdoor education

Sara Dahlberg

Handledare: Gunnar Cerwén, Institutionen för landskapsarkitektur, SLU Alnarp

Examinator: Maria Kylin, Institutionen för landskapsarkitektur, SLU Alnarp

Omfattning (hp): 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Kandidatexamensarbete i landskapsarkitektur

Kurskod: EX0649

Program/utbildning: Landskapsarkitekturprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2013

Serietitel: Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: skolgårdsutformning, utomhuspedagogik, skolgårdsprojekt, skolgård, utomhusverksamhet, skolträdgård, outdoor education, schoolyard design

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Science

Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap
Institutionen för Landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Sammandrag

Varje höst börjar en ny kull av barn i skolan och möts av skolgården på den allra första skoldagen. Skolgården är skolans visitkort och ansikte utåt och berättar något om hur skolan ser på barns utomhusvistelse. Det föräldrar och barn idag möts av är vanligen en mycket steril yta som inte signalerar till någon kreativ verksamhet. Skolgården har även visat sig vara en av de mest eftersatta utomhusmiljöerna i Sverige idag och är samtidigt en av de platserna barn spenderar större delen av sin vakna tid på.

Utomhuspedagogik är ett omdiskuterat begrepp som idag blivit ett allt mer vanligt forskningsämne. Forskning visar på att det är bra för barn att vistas utomhus och att det medför många positiva effekter som god hälsa, ökad koncentrationsförmåga och motoriska färdigheter. En del forskare menar även att den mer traditionella inomhusundervisningen kan flyttas ut på skolgården om miljön så tillåter. Viss ämnesundervisning hävdar de även lämpar sig bättre att undervisa ute i naturen där det finns konkreta exempel att visa på.

Utgångspunkt för denna uppsats ligger i hur skolgårdens utformning påverkar den pedagogiska verksamheten utomhus. De frågeställningar som legat till grund för arbetet är: *På vilket sätt är skolgården viktig utifrån ett pedagogiskt perspektiv?* samt *Vad kan sägas om utformningens roll av skolgården i relation till utomhuspedagogik?* Målet har varit att lyfta fram vilka typer av element som stimulerar barns lärande och utveckling samt att skapa ett underlag för diskussion kring skolgårdens utformning och dess betydelse för den pedagogiska verksamheten utomhus. Arbetet syftar också till att belysa de möjligheter som finns att använda skolgården likt ett klassrum utomhus.

Uppsatsen bygger på studie av litteratur och intervju med en landskapsarkitekt inriktad på barns utemiljöer. Studien som gjorts visar en enighet bland forskningen om utomhuspedagogikens positiva inverkan på barns inlärning och där en tydlig koppling kan ses i relationen mellan skolgårdens utformning och förekomst av utomhuspedagogik.

Nyckelord: skolgårdsutformning, utomhuspedagogik, skolgårdsprojekt, skolgård, utomhusverksamhet, skolträdgård, outdoor education, schoolyard design

Abstract

Every autumn the schoolyard welcomes a new group of children at the very first day of school. The schoolyard is the frontage of the school and signals how the school values the outdoor activity. What parents and children today encounter is ever so often a sterile environment that doesn't communicate creative activity. The schoolyard has also shown to be one of the most neglected outdoor environments in Sweden today, and is yet a place where children spend a lot of their awoken time.

Outdoor education is a discussed notion that today has become more of a common topic of science. Results of studies have proven it good for children to spend time outside and that it brings positive effects like good health, increased ability of concentration and motor skills. Some scientists also say that traditionally teaching methods can be moved outdoors if the schoolyard surroundings allow it. Some scientists even claim certain subjects to better be taught outside in the nature where actual examples can be demonstrated.

The viewing point of this essay is how the design of the schoolyard affects the schools educational work outdoors. The questions of issue that the essay has been grounded upon are: *In what way is the schoolyard important from an educational perspective?* and *What can be said of the schoolyard design in relation to outdoor education?* The aim has been to show what type of outdoor elements that can stimulate children in learning and development. Another intention has been to create a basis for discussion about the design of the schoolyard and its significance for the educational work outdoors, also to illustrate the possibilities and potential in using the schoolyard as an additional classroom.

The essay is based on a study of literature and an interview with a landscape architect focused on children's outdoor environments. The study showed a unity amongst scientists about the positive impact outdoor education is for children's learning and that a distinct relation can be seen between the design of the schoolyard and the presence of outdoor education.

Keywords: skolgårdsutformning, utomhuspedagogik, skolgårdsprojekt, skolgård, utomhusverksamhet, skolträdgård, outdoor education, schoolyard design

Förord

Denna självständiga uppsats skrivs för kursen EX0649 *Kandidatexamensarbete i landskapsarkitektur* vid SLU Alnarp. Arbetet fokuserar på relationen mellan skolgårdens utformning och den pedagogiska verksamheten utomhus och på vilket sätt utomhuspedagogik är viktig för elever i skolåldern. Jag vill tacka min handledare Gunnar Cerwén som följt och stöttat mig i mitt arbete med goda kommentarer som fört arbetet framåt. Jag vill också tacka Johanna Hedlund som trott på mig under färden och de samtal vi haft kring skrivprocessen som varit mycket givande. Jag riktar även ett tack till Sara Chronvall som ställt upp på intervju trots sin föräldraledighet och skänkt mig många bra infallsvinklar till arbetet.

Sara Dahlberg
Alnarp, maj 2013

Innehållsförteckning

Sammandrag
Abstract
Föord

1. Inledning	7
Bakgrund	7
Mål och syfte	7
Frågeställning	8
Material och Metod.....	8
Avgränsningar.....	9
Disposition.....	9
2. Teoribakgrund	10
Utomhuspedagogik	10
Grahns åtta karaktärer	11
3. Skolgårdens miljö	13
Ljudnivån sätter gränser.....	13
Skolträdgård och lärande	13
Coombes School – en förebild.....	15
Bygglek utomhus	15
Vuxna bestämmer barns platser	16
Skolgårdsprojekt.....	17
4. Intervju med landskapsarkitekt Sara Chronvall	18
Lärande på skolgården	18
5. Diskussion och reflektion	20
Skolgården som klassrum och pedagogisk resurs.....	20
Utformningen har betydelse	21
Landskapsarkitektens roll.....	22
Avslutande reflektioner.....	22
Metoddiskussion	22
Vidare forskning	23
Referenser	24
Bilaga 1	27

1. Inledning

Bakgrund

Min egen skolgård minns jag mycket väl men jag har svårare att minnas att jag faktiskt vistades där. Vi spenderade mycket av tiden utanför skolans gränser efter som jag hade privilegiet att växa upp i ett område nära naturen som lockade mer än den asfalterade yta som skolgården utgjordes av. Jag minns också tydligt hur vi åkte iväg på olika utflykter till naturskola och tittade på jättegrytor formade från istiden, men inte att vi någon gång var ute med vår lärare i vår direkta närmiljö eller på skolgården.

Jag har många goda minnen och upplevelser av barn i utomhusmiljö, minnen från min egen barndom men också erfarenheter från att ha varit pedagog i förskolan innan mina studier till landskapsarkitekt startade. Utifrån egna erfarenheter ser många av förskolans och skolans pedagoger idag vistelsen på gården som fri lek. Tid inne är lektion och tid ute är rast. Forskning från de senaste åren visar samtidigt på att barn och unga utvecklar sin koncentration och motoriska förmåga bättre i utomhusmiljö (Grahn, 2007, s. 73). Med detta som grund bör mer av den planerade verksamheten förläggas utomhus enligt mig.

Barns fria lek anser jag fortfarande behöver få ta mycket plats, men mer av den uppstyrda verksamheten inne kan också ske ute på gården, som exempelvis läran om matens väg från jord till bord och inblickar i ekologiska system. Enligt Dillon och Rickinsons analys från 2004 framkom det dock att pedagoger såg hinder med utomhuspedagogik. De kände oro och rädsla för barnens hälsa och säkerhet samtidigt som det fanns en egen osäkerhet i att undervisa utomhus samt bristande tid, resurser och stöd från arbetskamrater och ledning (Dillon & Rickinson, 2004). Frågan jag ställer mig är om det kan ha funnits fler bakomliggande orsaker i att de såg dessa hinder; var skolgården bristfällig i sin utformning i avseendet att främja utomhuspedagogik?

Landskapsarkitekter står inför en stor utmaning tror jag i att utforma framtidens gårdar för en ökande utomhusvistelse och pedagogisk resurs. 50-talets stora våg av asfalterade skolgårdar har kommit till ett läge som kan ifrågasättas, där detta arbete vill öka förståelsen för i vilka miljöer barn faktiskt stimuleras till lek och aktivitet, men också till fascination och viljan att lära.

Mål och syfte

Målet med denna uppsats är att lyfta fram vilka typer av element som stimulerar barns lärande och utveckling och därtill kan fungera likt ett komplement till traditionell undervisning. Ett mål är även att skapa ett underlag för diskussion och vidare studier kring skolgårdens utformning och dess betydelse för den pedagogiska verksamheten utomhus. Arbetet syftar till att belysa de möjligheter som finns att använda gården likt ett klassrum utomhus. Resultatet av arbetet har för avsikt att inspirera och ligga till grund för satsningar på skolgårdar och uppmuntra pedagoger till att använda sig mer av utomhuspedagogik.

Frågeställning

Frågeställningarna som ligger till grund för detta arbete är:

- På vilket sätt är skolgården viktig ur ett pedagogiskt perspektiv?
- Vad kan sägas om utformningens roll av skolgården i relation till utomhuspedagogik?

Material och Metod

Arbetet redovisas som en akademisk uppsats byggd på litteraturstudie samt intervju. Metoden är triangulerande, det vill säga bygger på fler än en insamlingsmetod för att skänka uppsatsen tyngd och bredd (Patel & Davidsson, 2011, s. 107). Insamlingsmetoden består således av en studie av litteratur och en intervju.

Litteraturen är djupgående men har resulterat i en mer översiktlig redogörelse av forskningen som i diskussionen jämförs och analyseras utifrån ett källkritiskt sätt. En landskapsarkitekt med fokus på skolgårdsmiljö har intervjuats med avsikt att få intervjupersonens egna perspektiv på utformningsmöjligheter för väl fungerande skolgårdar, vilket sedan har ställs i jämförelse med litteraturen och ligger till grund för en diskussion i arbetets avslutande del.

Litteraturen som legat till grund för arbetet har huvudsakligen varit av tryckta källor i form av böcker, men en stor del utgörs även av artiklar, rapporter, avhandlingar och examensarbeten. Författarna till de verk som använts har valts ut efter anseende om relevant bakgrund inom det relaterade ämnesområdet. Litteraturstudien utgörs av tidigare forskning gällande utomhuspedagogik, miljöer för barn och underbyggande tankar rörande skolgårdens utformning, och har behandlats på ett kvalitativt sätt (Patel & Davidsson, 2011, s. 118-125). Sökning av litteratur har framför allt gjorts genom SLUs databasportal Primo, en samlande portal för vetenskaplig forskning. Litteratur har även påträffats under inläsningsprocessen genom verkens källförteckningar.

Intervjun som hölls den 6 maj, har syftat till att komplettera litteraturen och ge en möjlighet till att beröra frågeställningen utifrån intervjupersonens yrkesroll och erfarenhet. Frågorna utformades i förväg och skickades via mejl en tid innan telefonintervjun hölls. På så sätt gavs det tid till intervjupersonen att åter erinra sig om ämnets vitala delar och detaljer, samt en eventuell återinläsning.

Valet av intervjuperson har gjort utefter kännedom om Sara Chronvalls kompetens inom ämnet; barns utemiljö. Sara Chronvall är landskapsarkitekt med inriktning på barns utemiljö och skolgårdar. Hon var under tre år projektledare för ett mycket lyckat skolgårdsprojekt i Nacka kommun och arbetar numera i Lysekils kommun. Hennes examensarbete fokuserade även på förskolegårdens utformning och barns utemiljöer.

Samtalet med Sara Chronvall varade i cirka 30 minuter då svaren på de ställda frågorna skrevs ned under samtalets gång. Det sammanställda intervjumaterialet skickades till Chronvall för genomläsning där möjligheten gavs att göra tillägg för förtydliganden. De tillägg som skickats tillbaka har bearbetats och kompletterats.

Avgränsningar

Som ingång till detta arbete ämnade jag vara snäv i mitt val av frågeställning. Det visade sig under arbetets gång att det fanns mycket mer information relaterat till ämnet än vad som förutsatts och arbetet har därför avgränsat sig till att belysa ett fåtal av dessa forskare och författare i ämnet. Litteraturen har främst varit på Svenska av svenska forskare och författare då Sverige är ett land i framkant beträffande utomhuspedagogik och har en syn på skolan som skiljer sig från många andra länder.

Ett ställningstagande om att utomhusundervisning är bra för skolelevers inlärningsförmåga, koncentration och motoriska färdigheter har blivit en utgångspunkt för arbetet, som ämnat framhäva relationen mellan skolgårdens utformning och förekomsten av utomhuspedagogik i skolan.

Disposition

Arbetet är indelat i fem huvudkapitel där den första, inledande delen presenterar bakgrund och tillvägagångssätt.

Det andra kapitlet fokuserar på forskning och är en teoretisk bakgrund till skolgården, dess utformning och utomhuspedagogik i skolan. Detta för att få en grund till det tredje kapitlet av ett mer konkretiserande slag.

Det tredje kapitlet redogör för skolmiljöns olika delar och vad som påverkar barns lärande i skolan.

I det fjärde kapitlet redovisas intervjun som tillsammans med studien ligger till grund för slutsats och diskussion i det femte kapitlet.

Det femte kapitlet är den avslutande delen med en reflekterande diskussion och förslag på fortsatta studier i ämnet.

2. Teoribakgrund

Patrik Grahn, professor i miljöpsykologi vid Sveriges lantbruksuniversitet, skriver (2007, s. 55) att vuxna tycks ha en föreställning om att det är hälsosamt för barn att varje dag vistas en stund utomhus, men hur det ser ut där barn leker är det däremot inte lika noga med. Enligt Grahns mening verkar många leva med uppfattningen om att barn kan leka var som helst. Kanske är det också denna uppfattning som styrt utformningen av skolgårdar.

Gunilla Lindholms studier visar att skolgårdens utformning har stor betydelse för barns lek och val av aktiviteter samt hur förekommande utomhusundervisning är. Gunilla Lindholm är landskapsarkitekt och forskare vid Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp, och i hennes doktorsavhandling från 1995, framkom det att en skolgård med omväxlande natur, öppna platser och skog stimulerar i högre grad barns aktivitet än gårdar utan dessa kvaliteter (Lindholm, 1995, s. 17-23). Samtidigt skriver Dahlgren och Szczepanski (1997, s. 35) att just skolgården med sin ofta mycket sterila utformning, idag är bland de mest eftersatta utomhusmiljöerna.

Utomhuspedagogik

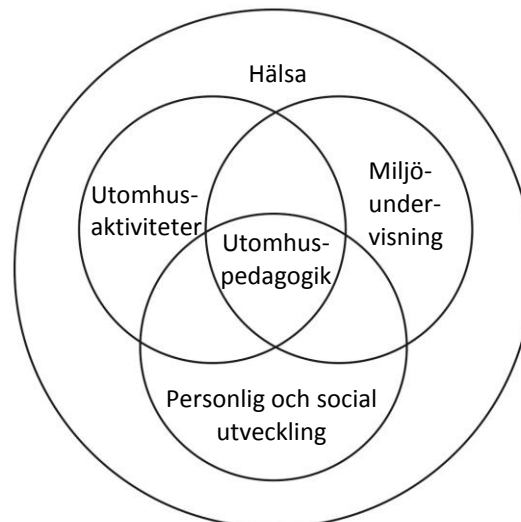
Hur skolgårdens utemiljö påverkar den pedagogiska verksamheten har Lars Owe Dahlgren och Anders Szczepanski, två framträdande forskare inom ämnet utomhuspedagogik vid Linköpings universitet, länge studerat. Begreppet utomhuspedagogik är omdiskuterat och kan te sig som vitt skilda begrepp beroende på vem som tillfrågas. Med stöd utifrån dessa författares forskning skall begreppet utomhuspedagogik försöka klargöras.

Människan har gått från ett liv nära naturen till att bli allt mer urbaniserad där vi i Sverige inte är något undantag. Barn spenderar samtidigt en stor del av sin vakna tid i skolans miljö och med detta har det funnits behov av att utveckla läroplanens intentioner genom en ökad utomhusverksamhet (Dahlgren & Szczepanski, 2011, s. 22). Dahlgren och Szczepanski förespråkar ett lärande med hela kroppen och att barnet själva ska få koppla ihop teori med praktiskt handlande. Att skapa förstahandserfarenheter är något de lägger stor vikt i. Detta kan enligt författarna bäst ske utomhus där lärandet inte avgränsas av fyra väggar (Dahlgren & Szczepanski, 2011, s. 42). Enligt dessa författare är det de aktivitetsskapande metoderna och en handlingsinriktad pedagogik som är det vitala. Trots det kan det finnas brister med detta synsätt. Alla barn har inte samma förutsättningar att vistas ute, som exempelvis rörelsehindrade barn som kräver en tillgänglighetsanpassad skolgård.

Szczepanski för budskapet om en växelvis didaktik mellan en textbaserad inläring och ett lärande med alla sinnen där han ser utomhuspedagogiken som nyckeln. Så som han också uttrycker det så får kroppen inte bara vara ett *stativ* som bär upp huvudet, utan skall aktiveras i en autentisk miljö (Szczepanski, 2007, s. 14). Szczepanski presenterar en modell där utomhuspedagogiken är det centrala och där det avgörande är vår hälsa och välbefinnande som genomsyrar allt och ligger till grund för vår vilja att lära. Han menar att lärandet påverkas positivt om kroppen mår bra och ökar vår

koncentrationsförmåga, motivation, minneskapasitet och själva lusten att lära (Szczepanski, 2007, s.27).

Forskning har visat att traditionell boklig inläring leder till ytliga och kortlivade kunskaper. När barn får kombinera teori och praktik optimeras inläringen (Dahlgren och Szczepanski, 1997, s. 36). Författarnas resonemang bygger på tidigare framstående personer som Rousseau (1812-1878) och Dewey (1859-1952). Rousseau förespråkade tidigt att barn var sammankopplade med naturen och därför skulle lära genom att upptäcka den med ett utforskande sinne (Glad, 2011, s. 8). Progressivismens John Dewey är kanske den mest inflytelserika person av vår tids pedagogik. Dewey menade att barn måste få lära genom att göra, *Learning by doing*, och att barn ska få ge utlopp för sin kreativitet genom att uttrycka sig konstnärligt och få tillverka och konstruera (Glad, 2011, s. 8).

Lärandemodellen (Szczepanski, 2007, s. 27)

Under 1990-talet studerade Lindholm ombyggnationer av skolgårdar med syfte att skapa mer aktivitet på skolgården. Resultatet av hennes studie visade att det skedde en mycket liten ökning av rastaktiviteter bland elever men att de vuxenstyrda aktiviteterna ökade en hel del. Hon såg detta som en reaktion på att pedagoger blev mer intresserade och inspirerade av den mer varierande utomhusmiljön. En vilja att skapa goda lärandemiljöer uppstod som pedagogerna sedan kunde använda i sin undervisning (Lindholm, 2001, s. 5).

En fråga som Lindholm ställer sig efter visade resultat är om en ombyggnad av skolgården verkligen har betydelse för barns ökade aktivitet. Hon menar att det inte finns något recept på bra ombyggnader "gör såhär så ökar aktiviteten". (Lindholm, 2001, s. 5). Det visade sig i hennes studie från 90-talet att de skolor som redan innan hade bra skolgårdar med stora ytor och naturmark och där eleverna hade mycket att göra, var de som faktiskt ökade mest i antalet aktiviteter. En slutsats författaren drar utav detta är att ju sämre utgångsläge gården har, desto större insatser krävs för att vända en mindre bra gård, till en med mycket att göra (Lindholm, 2001, s. 5)

Grahns åtta karaktärer

Patrik Grahn har länge studerat olika kvaliteter och karaktärer som är nödvändiga för människans välbefinnande. Grahn presenterar åtta huvudkaraktärer för utemiljöer som människan finner behov av och som kan ligga till grund för nyanläggning av grönområden (Nordh, 2006, s. 8). Dessa behov finns givetvis även hos barn och de åtta karaktärerna kan likväl användas vid utveckling av skolmiljö för en ökad variation av platsskapande element som kan komma att främjar utomhuspedagogiken. Sådana element kan exempelvis utgöras av avskilda platser som stimulerar till utforskande (Grahn, 2007, s. 65).

1. Rofylld	en trygg och lugn miljö där naturens egna ljud framträder.
2. Vild	fascination inför en till synes opåverkad naturmiljö.
3. Artrik	variation av växter och djur.
4. Rymd	att träda in i en annan värld.
5. Allmänning	en öppen plats för spring och bollspel tillsammans.
6. Viste	en trygg plats, en som kan upplevas som sin egna.
7. Samvaro	en plats att träffa andra och ha trevligt.
8. Kultur	en plats för konst eller fascination inför tidens gång.

(Grahn, 2007 s. 61).

Typiska inslag i barns utomhuslek enligt Grahn (2007, s. 63) är *sinnlighet* och *vidlyftighet*. Med sinnlighet menar han lek som spontant uppstår av sinnesstimulans som dofter, ljud, smak, syn, känsel, balans med flera sinnen. Enligt författaren blir barn i utemiljöer ett med sin omgivning och iakttar miljön uppmärksamt med sinnena (Grahn, 2007, s. 63). Vidlyftighet menar han vidare är när barn tillåts släppa på hämningar och leka mer vilt. De släpper kontrollen och tillåts springa, klättra och jaga varandra men också till mer lugn fantasilek i avskildhet (Grahn, 2007, s. 63).

I forskning tillsammans med Fredrika Mårtensson har Grahn funnit signifikanta kopplingar mellan utomhusvistelse och barns fysiska hälsa, motoriska utveckling och koncentrationsförmåga (Grahn, 2007, s. 69). De motoriska färdigheterna är också viktiga att träna i unga år och därför vore det önskvärt att det på alla skolgårdar fanns goda möjligheter för barn att klättra, åla, rulla, krypa, springa, gunga, snurra och balansera (Ericsson, Grahn & Skärbäck, 2009, s. 10).

Teorierna som presenterats är eniga om utomhusmiljöns påverkan på barns aktivitet samt att naturen har en positiv inverkan på barns fysiska och psykiska utveckling och inlärning. Denna uppsats kommer därav fortsättningsvis utgå från att det är betydelsefullt för barn, utifrån ett lärande syfte, att vistas ute.

3. Skolgårdens miljö

Miljön kring skolgården är utifrån tidigare teorier viktig med tanke på barns fysiska och psykiska hälsa och utveckling. Skolgårdsmiljöer innefattar dels de fundamentala delarna som solexponering, bullerstörningar och vindutsatthet men också de mindre beståndsdelarna där elever och lärare tillsammans kan utforska skolans område och lära av naturen.

Ljudnivån sätter gränser

I takt med den ökade urbaniseringen ökar även antalet skolor i våra städer som kan komma att störas av trafikens ohälsosamma påverkan. Trafikbuller är en stressfaktor som är onaturlig för människan och påverkar oss negativt. Studier har visat att människor utsatta för bullerstörningar löper stor risk att drabbas av hjärtinfarkt och förhöjt blodtryck (Babisch m.fl. 2005, s. 33). Det har även gjorts flera studier som visat att människors benägenhet att hjälpa andra minskar i bullerstörda miljöer (Jones & Chapman, 1984, s. 222). Mycket tyder på att bullret kommer öka i samhället och det beräknas att 20-30% av Sveriges befolkning idag är utsatta av för högt buller, värden över 55 decibel (Naturvårdsverket [online] 2013-04-12). Men miljöer som får 55 decibel från alla håll och kanter är inte acceptabla att vistas i menar Ericsson, Grahn och Skärbäck (2009, s. 5). Riktvärdet 55 decibel sattes när det fanns gott om lugna miljöer i våra tätorter men som idag minskar skriver författarna.

Föräldrar är ofta medvetna om att bullerstörningar även är stressande för barn men väljer ofta att anpassa sig själva och sina barn vid sådan miljö istället för att göra något åt saken eller flytta (Ericsson, Grahn & Skärbäck, 2009, s. 5). Men författarna hävdar att trafikmiljöstressande faktorer inte är något man vänjer sig vid, alla påverkas på något sätt ändå. Olander menar också (2010, s. 4) att ansvaret och de åtgärder som måste till ligger på en samhälls nivå och inte är något som barn själva kan påverka. Hon påpekar också att barns koncentration och inlärningsförmåga försämras av höga ljudnivåer och därmed motarbetar den pedagogiska verksamheten utomhus (Olander, 2010, s. 4). Detta gör att skolor och dess gårdars placering i staden kan ifrågasättas.

Skolträdgård och lärande

Det finns idag flera svenska skolor med små och undermåliga skolgårdar och till och med de som helt saknar skolgård (Berg Hallgren, 2005, s. 38). Skolor utan skolgårdar kan ifrågasättas, men hur liten skolgården än är finns det flera förespråkare för naturens inslag och möjlighet till odling, om så bara i enkla pallkragar (Åkerblom, 2003 & Jansson, 2012).

I Sverige kring sekelskiftet var skolträdgårdar vanligt förekommande och sågs näst intill som en självklar del av undervisningen (Jansson, 2012, s. 17). Skolträdgård är en plats på skolgården där odling av exempelvis blommor, grönsaker och bär förekommer och sköts av barn och vuxna gemensamt. Idag är skolträdgårdarna ovanliga och bedrivs ofta av ett fåtal eldskålar med fokus på odlandet kopplat till det pedagogiska lärandet. Omfattningen av odlandet och skolträdgårdsverksamheten varierar stort mellan olika

skolor. På en del platser sker odlingen i enkla pallkragar medan det på andra håll handlar om schemalagd undervisning med omfattande odlingsträdgårdar (Jansson, 2012, s. 17). Jansson skriver dock (2012, s. 17), att den mer omfattande odlingen kräver mycket tid och engagemang samt stöd från skolledningen. Hon poängterar ändå hur viktigt det är för barn att ha platser de själva kan påverka och som kan ge utlopp för deras kreativa skapande.

Att barns tid utanför den schemalagda skolverksamheten fylls upp av olika aktiviteter idag ser Jansson som ett problem. Det begränsar barns rörelsefrihet. Hon menar därför att det bör ges utrymme för detta i den schemalagda skolverksamheten (Jansson, 2012 s. 18). Därmed är skolgården en viktig plats och är grundläggande för barns hälsosamma vanor och kontakt med naturen.

Tidigare var grundtanken med skolträdgården att lära ut själva konsten att odla. Nu används den allt oftare i mer traditionell ämnesundervisning som exempelvis matematik. Där kan det enkelt kopplas samman med sådjup och planavstånd samtidigt som eleven får en fördjupad förståelse för kretslopp, djur och växtkänedom (Åkerblom, 2003, s. 124).

”(...) skolträdgårdsverksamhet kan uppfattas som både ett linjärt och cirkulärt skeende, förvaltad av pedagoger och elever där det meningsfulla finns i återkommande möten med en och samma plats, som de måste kunna träda in i och omslutas av”.
(Åkerblom, 2003, s. 140).

Enligt Petter Åkerblom, landskapsarkitekt och forskare vid Sveriges lantbruksuniversitet, och som citatet tydliggör, bygger skolträdgårdsverksamhet på att elever och pedagoger tillsammans återkommer till samma plats och studerar en pågående förändring som de tillåts vara en del av. Att barn på så sätt får vara med att sköta om naturen och studera förloppet är ett lärande över tid som traditionell undervisning inte på samma sätt erbjuder (Åkerblom, 2003, s. 70).

Att få uppleva naturens under i samband med odling är något som fascinerar såväl barn som vuxna skriver Åkerblom. Många av de pedagoger han intervjuat beskriver just hur roligt både de själva och barnen tycker det är att följa tillväxten och studera begreppet – från jord till bord. Han skriver också om betydelsen för barn att få se resultatet av vad de har sått och möjligheten till att löpa linan ut (Åkerblom, 2003, s. 101). Skolträdgårdsverksamheten gör det därmed möjligt att arbeta i full skala vilket undervisning inomhus inte på samma sätt kan erbjuda.

(Foto: Sara Chronvall, 2010)

Coombes School – en förebild

”Barn är av naturen mycket närvarande i nuet och ytterst konkret verksamma i sin tillvaro. De använder alla sina sinnen och sin kropp när de utforskar omvärden, något som lärarna också tar fasta på i sin pedagogik. Så långt det är möjligt – och det mesta verkar vara möjligt på Coombes – låter de barnen uppleva händelser och göra saker på riktigt”. (Olsson, 2002, s. 8).

Titti Olsson, journalist och författare med inriktning på kreativa utemiljöer för barn, besökte tillsammans med några kollegor Coombes School i England i början av 2000-talet. Syftet var att studera skolans berömda verksamhet för att sedan resultera i en bok om Coombes School's unika skolgård och kreativa pedagogik.

Några mil väster om London ligger denna Coombes School. Skolan har kommit att bli en förebild för många och har omkring tusen besökare varje år (Lieberg, 2002, s. 84). Det som är speciellt med Coombes School skriver Lieberg (2002, s. 85) är den unika skolgården och hur den används dagligen i den pedagogiska verksamheten. Skolgården nyttjas som ett levande och mångsidigt läromedel, men det är inte enbart skolgården och på det sätt den används som uppmärksamhetsmenar Lieberg, utan även hur den pedagogiska verksamheten styrs av upplevelser och årstidsrelaterade teman. Verksamheten löser upp gränserna mellan lek och lärande, ute och inne, skola och samhälle så att det till slut vävs samman helt och hållet (Lieberg, 2002, s. 85).

Odling utgör en stor del av skolans utemiljö och är en viktig del i det pedagogiska arbetet på skolan (Paget, 2002, s. 114). För att odlingen inte ska trampas ned av barnens lek skyddas planterarna av tydliga gränser som staket och diken. Gränserna bidrar till att eleverna leds runt på gården vilket författaren menar skapar en illusion av ett större område. På Coombes School får barnen under rasten endast vistas vid lekplatsen och på den asfalterade ytan. De andra delarna är till för undervisningen som är en del av den dagliga verksamheten. Rektorn, Susan Humphries, förvånas av att barn i Sverige har fri tillgång till hela skolgården och menar att utan noggrann planering och skydd kan inte faunalivet etableras som skolgården behöver (Paget, 2002, s. 114). Odlingen och planteringsskydden gör att skolgården ser skräpig och ful ut, men det är enbart en syn vuxna ser. Barn ser möjligheter och stökigheten väcker kreativiteten hos dem (Paget, 2002, s. 15).

Bygglek utomhus

Platser likt Coombes röriga skolgård är viktiga för barn då de behöver platser de själva kan manipulera och forma efter eget bevåg i lek och samvaro med andra barn (Jansson, 2012 s. 17). Bygglekplatser gav denna möjlighet och var mycket vanligt förekommande under 1900-talets andra hälft (Jansson, 2012, s. 18). Bygglekplatser är lekplatser med löst material som barn själva kan styra över och skapa egna platser av. Dessa bygglekplatser har idag minskat drastiskt och det finns endast kvar på ett fåtal platser i Sverige men är däremot vanligt förekommande i länder som Danmark, Tyskland och Japan (Jansson, 2012, s. 18). Lindholm skriver också hur bygglekplatser länge sågs med ogillande från vuxna då de gick emot allt som var estetiskt vackert och att detta kan varit en bidragande faktor till att de försvunnit (Lindholm, 1995, s. I-63). I enlighet med Lindholm visar detta enbart på hur platser för barn inte behöver vara pryddligt ordnade

för att vara tilltalande, snarare tvärt om. Så som också Johansson skriver (2007, s. 15) bör rörstumpar, träbitar och ris inte avfärdas som skräp utan betraktas som barnens egen *rekvisita*, fria att låta sin fantasi skapa vad skapa kan.

Vuxna bestämmer barns platser

Lindholm sätter fingret på det när hon skriver att "den som gestaltar ett stycke mark bestämmer ramarna för någon annans miljö" (Lindholm, 1995, s. 2). Enligt henne är det viktigt att den som gestaltar också är bekant med området som ska gestaltas och dess brukare för att få en förståelse för samspelet mellan människa och miljö. I fråga om barns miljö är detta av yttersta vikt.

Barn är idag egendomslösa skriver Paget (2008, s. 27), och saknar därmed makt att kunna bestämma över sin närmiljö. De är förvisade till offentliga platser som utformats av vuxna med vuxnas regler. Men under de senaste decennierna har synen på barns rätt till sin närmiljö lyfts och en förändring där barn har rätt att delta har sakta tagit form (Paget, 2008, s. 27).

Myndigheten för skolutveckling har beskrivit skolgårdsarkitekturens utveckling genom sju identifierade teman som legat till grund för forskning kring skolgårdsutveckling: lek, trädgård, miljö, säkerhet, trafik, hälsa och välbefinnande. Men landskapsarkitektens roll i det hela framträder sällan i diskussionen för skolgårdsutveckling menar Paget (2008, s. 28). Men Gunilla Lindholms avhandling *Skolgården – vuxnas bilder, barnets miljö* (1995) är däremot ett undantag. Lindholm diskuterar vuxnas och landskapsarkitekters inställning till barns platser utifrån barnens perspektiv. Detta diskuterar även Maria Kylin (2004) i avhandlingen *Från koja till plan*.

När de som är vuxna nu var barn såg samhället inte likadant ut som för barn idag. Vuxna minns ofta sin egen barndom och använder den som en mall för hur dagens barn bör leva. Detta förhindrar vuxna att se och kunna sätta sig in i de problem barn står inför idag (Kylin, 2004, s. 21). Kylin menar att minnet av vår egen barndom kan bli en skev och förutfattad bild av hur en god barndom bör se ut.

Kylin diskuterar vidare i sin avhandling om vuxnas rätt att uttala sig om barns behov, önsknings och viljor. Hon skriver (2004, s. 22) att vuxnas försök att förstå sig på barns perspektiv blir till en maktkamp om förståelsen av barn. Enligt Lindholm (1995, s. V-9) vill vuxna samtidigt, omsorgsfullt visa att de bryr sig om barn och deras rätt till egna platser i samhället, men bara för att vuxna visar omsorg skapas inte automatiskt goda platser för barn menar hon.

Ett sätt är då att ta hjälp av barnen själva, men som Kylin skriver (2004, s. 23) har det uppfattats som problematiskt att ha barn som informanter i planeringsprocesser då barn har bristande kunskaper och verbal förmåga att kunna uttrycka sig. Barn har samtidigt svårt att förespråka något annat än vad som skänker dem egen tillfredställelse (Kylin, 2004 s. 23).

Vid de tillfällen då vuxna kunnat följa barns tankebanor har det resulterat i mycket intressanta infallsvinklar för diskussion. Att ta barns perspektiv på större allvar medför att deras åsikter om samhällsliga ting kan vägas in på lika villkor som vuxnas. Men uttolkningen av barnens åsikter sätter stora krav på de vuxna skriver Kylin och hon

ifrågasätter istället de vuxnas förmåga att åsidosätta sin egen personliga tillfredsställelse i planeringen (Kylin, 2004, s. 23).

Barn skattar sitt eget värde utefter hur de tolkar att de vuxna bryr sig om barnens miljö (Paget, 2002, s. 115). Skolgårdar bör därför aldrig bli riktigt färdiga menar Olsson (1995, s. 15). Varje år börjar nya barn med nya idéer till förändring där författaren tycker det är viktigt att barnen ges möjlighet att få vara med och påverka sin närmiljö. Enligt Olsson kan denna process även utnyttjas av pedagoger i ett lärande syfte.

Barn och unga tvingas att vara på skolgården och bör därför vara en plats de kan vara stolta över. Så som Olsson skriver (1995, s. 11) så är gården skolans *visitkort* och skolans ansikte utåt. Det är det första som möter en och bör därför inte vara en avskalad asfaltsöken som ingen bryr sig om hur den ser ut eller sköts.

Skolgårdsprojekt

Av egen erfarenhet, efter att ha varit arbetsledare för ett skolgårdsprojekt, kan de förklaras likt projekt där lärare, elever, ibland föräldrar och ofta landskapsarkitekter är inblandade och gemensamt förändrar skolgården till en förbättrad plats för barnen och verksamheten. Processen skiljer sig avsevärt beroende på förutsättningar som engagemang, ekonomi och tid. Vissa projekt är ständigt pågående som det på Coombes School medan andra kan sträcka sig över några månader och ibland endast några få veckor. Enligt Paget (2008, s. 29) är skolgårdsprojekt en process som gör det möjligt för landskapsarkitekter att arbeta tillsammans med brukare och beställare i en gemensam dialog. Barn och unga har svårt att bli hörda i dagens planeringsprocesser som styrs av en regerande vuxenvärd, men Paget menar att detta är på väg att ändras från att planera för barn till att planera *med* barns som hon uttrycker det (Paget, 2008, s. 29).

Lindholm ställer sig däremot kritisk till om barns önskemål verkligen når ända fram till slutet i processer likt skolgårdsprojekt. Trots de bästa av intentioner om barns medverkan är hennes egen erfarenhet att projekten redan från början ofta har tydligt satta ramar som barnen inte är involverade i. Det finns inga garantier för att det i slutändan resulterar i en anläggning barnen känner igen och är nöjda med, trots medverkan genom alla steg menar Lindholm (1995, s. V-10).

Även Paget ställer sig kritisk och ifrågasätter landskapsarkitektens roll i samband med skolgårdsutveckling. På den tidigare nämnda Coombes School i England, som haft ett mycket lyckat skolgårdsutvecklingsprogram, skedde en god utveckling utan någon inblandning av landskapsarkitekter skriver Paget (2008, s. 196). Från skolan sett, som vid några tillfällen varit i kontakt med landskapsarkitekter, fanns inget behov av deras medverkan eftersom de upplevde att de inte förstod varandra (Paget, 2008, s. 196). Det Paget vill ha sagt med detta är att landskapsarkitekter saknar ett gemensamt språk med brukare, beställare och framför allt med barnen. Men att om de arbetar för att utveckla sin roll som kommunikatörer kan istället en god dialog ske där brukarna, barn och likaså vuxna tas på samma allvar i en diskussion mot ett gemensamt mål.

4. Intervju med landskapsarkitekt Sara Chronvall - koppling mellan teori och praktik

I denna del presenteras intervjun med Sara Chronvall, landskapsarkitekt inriktad på barns utemiljöer och tidigare verksam i ett skolgårdsprojekt i Nacka kommun. Resultatet sammanförs under huvudrubriken: *Lärande på skolgården* och kopplas till litteraturstudiens mer teoretiska delar.

Intervjun med Sara Chronvall hölls över telefon den 6 maj 2013. Chronvall hade kontaktats några veckor tidigare och tillfrågats om medverkan i detta arbete. Frågorna som legat till grund för intervjun skickades en vecka i förväg till Chronvall för att ge tid till att åter erinra sig om ämnets vitala delar. Samtalet varade i cirka 30 minuter då svaren på de ställda frågorna skrevs ned under samtalets gång. Det sammanställda intervjumaterialet har skickats till Chronvall för genomläsning där hon givits möjlighet att göra tillägg för förtydliganden.

Lärande på skolgården

Petter Åkerblom är likt Dahlgren och Szczepanski, en stark förespråkare för ett lärande med alla sinnen och ser tydligt hur den mer traditionella ämnesundervisningen kan flyttas ut till skolträdgården. Han menar att genom odling kan barn lättare begripa sammanhanget och se kopplingen mellan undervisning och den fysiska kontexten. Så som också förtydligas i citatet på sidan 13 menar Åkerblom att det blir tydligare och mer meningsfullt när barn får återkomma tillsammans med pedagoger till en och samma plats och se livet förändras och utvecklas.

Sara Chronvall berättar i intervjun att utomhusundervisning lätt kopplas ihop med odling. Hon gör själv ofta den kopplingen men menar att utomhuspedagogik självklart är mycket mer än så, men att just odling och trädgårdsverksamhet är ett bra sätt att väcka barns engagemang och intresse, samt skänker dem en god chans till att skaffa sig så kallade förstahandserfarenheter (Chronvall, muntligen, 2013-05-06).

Enligt Åkerbloms studie om skolträdgårdar är vi mitt uppe i en tid då skolträdgårdsverksamhet har fått ett uppsving (Åkerblom, 2003 s. 26). I enlighet med författaren är det kanske förtidigt ännu att säga om det är här för att stanna men trenden idag går mot ett allt mer ekologiskt tänk och en ökad miljömedvetenhet vilket kan komma att gynna skolträdgårdsverksamheten. Det är nu tio år sedan Åkerblom siade om detta men även Chronvall ser en ökning och framför allt beträffande intresse och engagemang hos pedagoger.

Enligt Chronvall kan hela skolgården ses som ett pedagogiskt rum, det handlar bara om fantasi menar hon. Men något Chronvall identifierat under hennes egna studier av skolgårdar och med inspiration från den tidigare nämnda Coombes School i England, är att samlingsplatser har stor betydelse för utomhusundervisning. Enligt hennes egna erfarenheter saknar många skolgårdar idag samlingsplatser och om det finns så är det mycket få (Chronvall, muntligen, 2007-05-06). Det Chronvall menar är fördelen med samlingsplatser är att fler aktiviteter kan pågå samtidigt utan att störa varandra och att

pedagoger lättare kan fånga elevernas uppmärksamhet som då underlättar den lärarstyrda verksamheten utomhus.

Chronvall (muntligen, 2013-05-06) anser att ekonomi självklart spelar roll men att det främst är gamla vanor och okunskap som ligger till grund för skolgårdens låga prioritering. Att exempelvis skapa samlingsplatser eller plantera träd och buskar tillsammans med eleverna, för att skapa en grönare gård, behöver inte kosta mycket pengar. Det är de traditionella lekredskapen som utgör den största kostnaden på en skolgård menar Chronvall. Men tid är kanske den främsta faktorn till att skolgården faller mellan stolarna. Chronvall menar att pedagoger idag är för stressade och sällan har tid till att starta upp ny verksamhet från grunden, vilket det många gånger handlar om beträffande utomhuspedagogik. Att dra igång ny verksamhet blir ofta ett alldeles för stort arbete, och inte heller hållbart för en eller två eldsjälar. Hon anser att det bästa är om det finns ett initiativ hos skolledningen och att en grupp startas upp som arbetar med att utveckla skolgården till ett pedagogiskt rum. Ett initiativ hos skolledningen menar även Åkerblom är av största vikt för att lyckas med skolgårdsutveckling (Åkerblom, 2003, s. 92). Inget hade heller fungerat på den tidigare nämnda Coombes School om det inte funnits ett stort engagemang hos pedagogerna och framförallt rektorn Susan Humphries.

Chronvall anser även att kommunikationen mellan de olika rollerna på skolan är en central del för att kunna upprätthålla och utveckla en bra skolgårdsmiljö. Kommunikationen mellan vaktmästare, pedagoger och elever. Ekonomin menar hon är inte det grundläggande problemet bakom skolgårdens nedprioritering, som visat sig vara ett ökande problem i Sverige enligt Dahlgren och Szczepanski (1997, s. 35). Då Chronvall av egna erfarenheter inom skolgårdsprojekt lyckats göra otroligt mycket med små medel menar hon att det framför allt handlar om intresse och engagemang (Chronvall, muntligen, 2013-05-06).

5. Diskussion och reflektion

Målet med denna uppsats har varit att lyfta fram vilka typer av element som stimulerar barns lärande och utveckling och därtill kan fungera likt ett komplement till traditionell undervisning. Ett mål har även varit att skapa ett underlag för diskussion och vidare studier kring skolgårdens utformning och dess betydelse för den pedagogiska verksamheten utomhus.

Skolgården som klassrum och pedagogisk resurs

Hur det kan finnas skolor utan skolgård är för mig obegripligt. Kanske är det platsbristen i våra allt mer förtätade städer som ligger till grund för detta, men frågan är om en skola utan skolgård är särskilt bra. Alla studier presenterade, och än mer som inte presenterats, tyder på att utomhusvistelse i skolan är av största vikt beträffande barns koncentrationsförmåga, motoriska utveckling och hälsa.

Traditionell undervisning inomhus är självfallet mycket bra och lämpar sig bättre än utomhusundervisning för de flesta skolämnena, då det är lättare för barn att behålla fokus och inte störas av oförutsedda händelser. Skolgården är däremot viktig utifrån barns möjligheter till direkta upplevelser och för att ge dem en chans till att kunna skaffa sig förstahandserfarenheter. Genom att upptäcka omvärden med hjälp av sina sinnen stimuleras barn till fascination och ett utforskande lärande. Det sker naturligt om miljön tillåter men är ofta svårt då dagens skolgårdar inte erbjuder den miljö som krävs. Barn lär genom att göra och genom att göra blir också kunskapen mer bestående.

Hela skolgården kan ses som ett klassrum, det handlar bara om fantasi som Sara Chronvall uttrycker det. Men fantasin måste också kunna väckas av hur skolgården är uppbyggd och ser ut. Om fler såg skolgården som den resurs den är, likt Coombes Schools rektor Susan Hamphier, skulle Sveriges skolgårdar förmodligen se helt annorlunda ut. Utomhuspedagogiken är en strategi som förenar det teoretiska lärandet med det praktiska och skänker mer varaktig kunskap. Forskarna Dahlgren och Szczepanski är inte de första som ser den goda effekten av barns lärande genom direkta upplevelser, utan är något som diskuterats länge men mer sällan genomförts. Man kan ställa sig frågan varför det är så och svaret kan möjligen ligga i att praktiskt vetande inte setts som lika värdefull kunskap som de mer teoretiska, som också Szczepanski och Åkerblom lyfter i sina resonemang kring det praktiska lärandet.

Slentrian och okunskap kan även vara några bakomliggande faktorer till att skolgårdens fulla potential inte utnyttjas av pedagoger. Det är alltid svårt att starta upp nya verksamheter och få det att fungera, därför är det samtidigt extra viktigt att detta stöts från skolledningen så att ensamma eldsjälar på området inte tillslut tröttnar och tappar intresse.

Som tidigare nämnts är skolgårdar i Sverige mycket eftersatta. Detta är för mig en gåta då så mycket tyder på att barn behöver en god utomhusmiljö för att bland annat kunna öka sin koncentrationsförmåga och motoriska färdigheter. Kanske beror det på en dålig ekonomi, men som även Sara Chronvall är inne på handlar det snarare om bristande engagemang, tid och okunskap, vilket samtidigt kan vara en följd av bristande ekonomiska resurser. Skolgården har inte samma status och värderas långt ifrån lika som själva skolbyggnaden. Detta är ingen ovanlig syn på utomhusmiljö, men skolgården

är det första barn och föräldrar möts av när det träder in på skolans område. En steril, asfalterad gård signalerar ingen kreativ verksamhet. Så som Paget också tidigare beskrivit kopplar barn ihop hur deras miljö ses och behandlas av vuxna med hur deras eget värde bedöms i vuxnas ögon, därför bör extra mycket engagemang visas kring skolgårdens miljö och att de vuxna faktiskt bryr sig.

Coombes Schools rektor, Susan Humphries reaktion på hur barn i Sverige tillåts tillträde till hela skolgården är mycket intressant. Till en början ansåg jag det självklart att barn ska tillåtas nyttja hela skolgården, men efter hennes resonemang om att inget kan växa upp om inte en chans ges till det levande med hjälp av skydd i form av staket och diken, har min syn på den tillgängliga skolgården börjat förändras. Kanske är det så att elevers utemiljö måste begränsas för att den skall bli en god lärandemiljö för framtida studier. Men detta kräver att skolgårdarna också har en generös tilltagen yta till sin verksamhet för att kunna skärma av vissa delar, vilket visat sig vara en bristvara bland dagens skolgårdar. Avskärmningen kan möjligtvis också leda till en ökad nyfikenhet av de stängda platserna på skolgården och leda till en god verksamhet när barnen väl får tillträde till dem, som en reaktion på nyhetens behag.

En uppfattning som har kunnat utläsas utav egna erfarenheter och under arbetets gång med studie av litteratur, är att svenska lärare och pedagoger är rädda för att pedagogisera den lilla fria yta som barn har i skolan idag. Pedagoger ser måhända också gården som barnens eget revir de inte bör göra intrång på. Kanske kan det kopplas till skolgårdens storlek och utrymme för olika revir. Detta synsätt kan möjligen ligga till grund för varför skolgårdarna sett ut som de gjort och varför en förändring av dem går så långsamt. Frågan är om det är ett så hemskt grepp att ta när skolgårdarna idag i stor utbredning mer liknar parkeringsplatser än någon kreativ miljö.

Utformningen har betydelse

Såsom Patrik Grahn skriver att vuxna verkar leva med en föreställning om att barn kan leka var som helst, är jag beredd att hålla med till viss del. Barn är experter på att förvandla den mest oansenliga plats till ett spännande fantasiland, men bara om platsen tillåter till sådana associationer. En steril asfalterad miljö gör det inte och kräver istället att redskap finns tillgängligt för att stimulera till någon aktivitet överhuvudtaget. Samtidigt finns det aktiviteter som endast kan utövas på dessa asfalterade platser, såsom basket och landbandy. Men det finns skolgårdar där elever endast kan stå stilla i klungor och pratar för att de inte inspireras till något annat att göra. Skolgårdens utformning styr på så sätt vilka aktiviteter som utövas.

För att återkoppla till min egen barndom kommer jag ihåg att så var fallet när jag gick i högstadiet och gymnasiet, men även de äldre eleverna behöver skolgårdar som stimulerar till aktivitet och lekfullhet, och inte minst till en pedagogisk verksamhet. Även pedagoger behöver stimuleras och inspireras av skolgården för att intresset av att undervisa utomhus skall kunna väckas. Idag tycks det inte finnas något skrivet i läroplanen som uppmanar lärare att använda sig av utomhuspedagogik och det kan ses som problematiskt, då så mycket tyder på att utomhusvistelse medför så många goda effekter, likt ökad koncentration och motoriska färdigheter. Även mer traditionell undervisning lämpar sig bättre i utomhusmiljö som exempelvis förståelse för ekologiska system. Ett tillägg i läroplanen om uppmaning till att mer använda sig av

utomhuspedagogik och att se skolgården som den resurs den är kan möjligtvis också motverka att skolor utan skolgård tillåts uppföras.

Idag upplever jag att det är svårt att ha någon pedagogisk verksamhet ute. Skolgårdarna är ofta utformade likt sterila asfaltsytor, i synnerhet de i städerna som heller inte har tillgång till närliggande naturmark. Istället för att efterlikna parkeringsplatser bör skolgårdarna ses som en resurs i våra tätbebyggda områden. Om skolgårdarna såg ut likt frodiga trädgårdar hade dagens städer haft otroligt många fler tillgängliga parker och lekplatser som samtidigt hade skänkt skolan ett komplement till det traditionella klassrummet.

Landskapsarkitektens roll

Det är vuxna som bestämmer barns platser och hur det ska se ut. Många gånger vill vi också styra vad barnen ska göra på de platser vi skapar åt dem, men det är inte alltid det används som vi ämnat platserna eller att det blir så som vi trott att barnen vill ha det. Vid flera tillfällen har jag iakttagit lekplatser med påkostade prefabricerade redskap för lek, men sett att de står tomma medan det är fullt med lekande barn i de omgärdade buskagen och landskapsplanteringarna som ofta omsluter lekplatser. Kanske är det så att vuxna lägger för stor vikt i vad de tror barn vill ha istället för att lyssna på vad de faktiskt önskar. Där har landskapsarkitekter en stor roll att spela i utformningen av barns utemiljöer.

Beträffande skolgårdsutveckling har svar funnits i studien om hur viktigt det är med en god dialog med brukarna, det vill säga elever och pedagoger. Vid nyanläggning kan detta möjligtvis vara svårt, men erfarenheter från tidigare skolgårdsutvecklingsprogram kan ligga till grund för att skapa en god miljö som eleverna och pedagogerna finner tilltalande. Utifrån det pedagogiska perspektivet på denna uppsats poängteras vikten av att bära med sig utomhuspedagogikens grunder, och inte bara vid utformning av skolgårdar utan när det gäller alla platser för barn.

Avslutande reflektioner

Metoddiskussion

Till en början ämnade jag använda mig av fler intervjupersoner av verksamma pedagoger, enkätundersökning av anställda på skolor samt referensobjekt. Jag insåg snabbt arbetets begränsande tid vilket resulterade i litteraturstudier och en intervju. Litteraturstudien har skänkt arbetet en bredd av infallsvinklar av olika forskare och författare som inte kunnat åstadkommas enbart genom intervjuer. Avsaknaden av litteratur från andra länder har i detta fall inte setts som något hinder. Som tidigare nämnts i avgränsningen var det ett av valen jag gjorde för att avgränsa arbetet.

Den intervju som hölls med landskapsarkitekt Sara Chronvall var även det ett bra val med tanke på synen från en landskapsarkitekt. Trots det hade intervjuer av pedagoger i skolan skänkt arbetet en inblick i hur de ser på verksamheten och dess skolgård samt vad de anser om utomhuspedagogik, vilket visat sig svårt att läsa sig till.

Flera forskares verk med olika infallsvinklar har i litteraturstudien använts som landskapsarkitekter, pedagoger, journalister och studenter. Detta har skänkt arbetet ett brett spektra i min informationssökning. Till störst del bygger studien på material från tryckta böcker av forskare, men en del examensarbeten har också legat till grund för diskussion som noga valts ut efter relevant innehåll.

Intervjuperson valdes utefter kännedom om hennes fördjupning i det relaterade ämnet. Sara Chronvall kan ses som ung och oerfaren vilket kan ifrågasättas då hennes yrkesversamma liv som landskapsarkitekt först startade året 2010. Efter att hon lett och varit projektledare för ett skolgårdsprojekt under tre år i Nacka kommun ansågs hon dock besitta stor kunskap inom ämnet och även med tanke på hennes examensarbete fokuserat på förskolegården och barns lärande i naturen är hon ytterst kompetent.

Vidare forskning

Under inläsningsprocessen och den förda diskussionen har flera nya frågor dykt upp som varit intressanta att titta närmare på, men som arbetet varit tvunget att lämna för fortsatta studier i ämnet. Det som varit intressant och en relevant fortsättning för vidare forskning är landskapsarkitektens betydelse i skolgårdsutformning hur det har påverkat processen samt på vilket sätt landskapsarkitekter arbetat med brukarna i tidigare skolgårdsutvecklingsprogram. Andra infallsvinklar såsom pedagogers tankar om skolgårdsmiljö och deras motivation till utomhuspedagogik, är även det intressant att fördjupa sig ytterligare i. Formulerade frågor för vidare studier skulle därav kunna vara: Hur arbetar landskapsarkitekter med brukarna i skolgårdsutvecklingsprogram? och Vad kan sägas om pedagogers tankar kring barns utomhusvistelse i skolan och användandet av utomhuspedagogik?

Referenser

Otryckta källor:

Chronvall, S. Landskapsarkitekt, Lysekil Kommun, telefonintervju, (2013-05-06)

Elektroniska källor:

Naturvårdsverket. (2013-02-17). *Riktvärden för buller från vägar och järnvägar*.

Tillgänglig: <http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning-annesvis/Buller/Buller-fran-vagar-och-jarnvagar/> [2013-04-12]

Tryckta källor:

Babisch, W., Beule, B., Schust, M., Kersten, N. & Ising, H. (2005). Traffic noise and risk of myocardial infarction. *Epidemiology*, vol. 16 (1) ss. 33-40.

Tillgänglig: <http://www.jstor.org/stable/20485997> [2013-04-22]

Berg Hallgren, S. (2005). *Skola utan skolgård – om barnens plats i staden*. Stockholms universitet. Specialiserad kurs i humangeografi.

Tillgänglig: http://www.google.se/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CC8QFjAB&url=http%3A%2F%2Fpeople.su.se%2F~mnord%2FSara%2520Berg%2520Hallgren%2520c-uppsats%25202006.doc&ei=HM-QUeCFaEWr4ATmtoGwBg&usq=AFQjCNGSlou_joypCVneo9F9nbmR7CnYKw&bvm=bv.46340616,d.bGE [2013-05-03]

Dahlgren, L-O. & Szczepanski, A. (1997). *Utomhuspedagogik - Boklig bildning och sinnlig erfarenhet*. Linköping: Skapande vetande, Nr:31

Dahlgren, L-O. & Szczepanski, A. (2011). Lärares uppfattningar av lärande och undervisning utomhus. *Didaktisk Tidskrift*. Vol. 20 (2), ss. 21-48.

Tillgänglig: <http://www.didaktisktidskrift.se/AndersSzczepanskijan.pdf> [2013-04-04]

Dillon, J. & Rickinson, M. (2004). Field Trials. *Times Educational Supplement*, 6 februari.

Tillgänglig: <http://www.tes.co.uk/article.aspx?storycode=390309> [2013-04-12]

Ericsson, I., Grahn, P. & Skärbäck, E. (2009). Närmiljöns betydelse och hur den kan påverkas. *EDUCARE*. Nr. 1, ss. 81-101.

Tillgänglig: http://pub.epsilon.slu.se/4036/1/ericsson_et_al_091014.pdf [2013-04-05]

Glad, J. (2011). *Utevistelse i förskolan – pedagogers tankar och syfte med barns utevistelse i förskolan*. Stockholms universitet. Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen.

Grahn, P. (2007). Barnet och naturen. I: Dahlgren, L-O., Sjölander, S., Strid, J-Pl. & Szczepanski, A (red). *Utomhuspedagogik som kunskapskälla. Närmiljö blir lärmiljö*. Lund: Studentlitteratur, ss. 55-80.

Jansson, M. (2012). Skolträdgårdens goda sidor. I: Delshammar, T. (red), *Stadsodling – Reflektioner och perspektiv från SLU Alnarp*. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet, (Fakulteten för landskapsplanering- och jordbruksvetenskap, Rapport 2012:31) ss. 17-

21. Tillgänglig: [http://pub.epsilon.slu.se/10061/7/delshammar et al 130328.pdf](http://pub.epsilon.slu.se/10061/7/delshammar_et_al_130328.pdf)
[2013-04-17]

Johansson, M. (2007). *Möjligheternas skolgård. Om att skapa förutsättningar för en välanvänd utemiljö*. Ultuna, Sveriges lantbruksuniversitet. Institutionen för stad och land. Tillgänglig: <http://ex-epsilon.slu.se:8080/archive/00002153/01/080103.pdf>
[2013-04-17]

Jones, D-M. & Chapman, A-J. (1984). *Noise and society*. Chichester: Wiley

Kylin, M. (2004). *Från koja till plan*. Diss. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet.
Tillgänglig: <http://pub.epsilon.slu.se/600/1/A472MariaKylin.pdf>

Lieberg, M. (2002). Där skola och samhälle möts. I: Olsson, T. (red), *Skolgården som klassrum. Året runt på Coombes School*. Lund: Runa förlag, ss. 84-93.

Lindholm, G. (1995). *Skolgården – vuxnas bilder, barnets miljö*. Diss. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet.

Lindholm, G. (2001). Blir det mer att göra? I: Lindholm, G., Paget, S. & Åkerblom, P. *Därför behövs skolgården*. Alnarp: Movium Sveriges lantbruksuniversitet. (Gröna Fakta. 2001:3).

Nordh, H. (2006). *Parkkaraktärer – ett verktyg för planering och gestaltning av grönområden*. Alnarp, Sveriges lantbruksuniversitet. Fakulteten för landskapsarkitektur, planering och förvaltning.
Tillgänglig: [http://ex-epsilon.slu.se/archive/00001069/01/Parkkarakt%C3%A4rer -
_ett_verktyg_f%C3%B6r_planering_och_gestaltning_.pdf](http://ex-epsilon.slu.se/archive/00001069/01/Parkkarakt%C3%A4rer_-_ett_verktyg_f%C3%B6r_planering_och_gestaltning_.pdf)

Olander, B. (2010). *Trafikbuller på skolgårdar. En kartläggning av ljudnivåer på grund- och förskolegårdar i Stockholms stad*. Stockholm: Miljöförvaltningen. (Rapport Miljöförvaltningen, augusti 2010)

Tillgänglig: <http://www.google.se/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&sqi=2&ved=0CCoQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.stockholm.se%2FGlobal%2FStads%25C3%25B6vergripande%2520%25C3%25A4mnen%2FKlimat%2520%26%2520Milj%25C3%25B6%2FTrafiken%2520och%2520miljon%2FTrafikbuller%2520p%25C3%25A5%2520skolg%25C3%25A5rdar.pdf&ei=r5eQUYXxN6Ol4ATwrYGAAw&usg=AFQjCNHz89UVXspUN25C-3U3YGJLaB0mNQ&bvm=bv.46340616.d.bGE> [2013-04-22]

Olsson, T. (1995). *Skolgården – det gränslösa uterummet*. Uppsala: Liber Utbildning

Olsson, T. (2002). *Skolgården som klassrum. Året runt på Coombes School*. Lund: Runa förlag.

Paget, S. (2002). En vandring med guide & Hur skolgården får sin form. I: Olsson, T. (red), *Skolgården som klassrum. Året runt på Coombes School*. Lund: Runa förlag, ss. 94-123.

Paget, S. (2008). *Aspekter på landskapsarkitektens yrkesroll – med utgångspunkt i skolgårdsutveckling*. Diss. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet.

Tillgänglig: http://pub.epsilon.slu.se/1812/1/Avhandling_nr_66.2008_tryckfil.pdf
[2013-04-17]

Patel, R. & Davidsson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Szczepanski, A. (2007). Uterummet – ett märkligt klassrum med många lärmiljöer. I: Dahlgren, L-O., Sjölander, S., Strid, J-Pl. & Szczepanski, A (red). *Utomhuspedagogik som kunskapskälla. Närmiljö blir lärmiljö*. Lund: Studentlitteratur, ss. 9-33.

Åkerblom, P. (2003). *Trädgård i skolan – skola i trädgården*. Alnarp: Movium Sveriges lantbruksuniversitet. (Movium Rapport, 2003:1)

Tillgänglig: [http://pub.epsilon.slu.se/281/1/Movium Rapport 1-2003 72dpi.pdf](http://pub.epsilon.slu.se/281/1/Movium_Rapport_1-2003_72dpi.pdf) [2013-04-08]

Bildkällor:

Chronvall, S. (2010). *En handbok i utformning av förskolors utemiljöer - trädgårdar att lära och leka i*. Ultuna, Sveriges lantbruksuniversitet. Institutionen för stad och land.

Tillgänglig: [http://stud.epsilon.slu.se/1197/1/Chronval S 100524.pdf](http://stud.epsilon.slu.se/1197/1/Chronval_S_100524.pdf) [2013-04-27]

Szczepanski, A. (2007). Uterummet – ett märkligt klassrum med många lärmiljöer. I: Dahlgren, L-O., Sjölander, S., Strid, J-Pl. & Szczepanski, A (red). *Utomhuspedagogik som kunskapskälla. Närmiljö blir lärmiljö*. Lund: Studentlitteratur, ss. 9-33.

Bilaga 1

Intervjufrågor

1. Utomhuspedagogik är ett begrepp som är relativt nytt och omdiskuterat. Vad är utomhuspedagogik för dig?
2. Vilka platser som hör skolgården till tycker du lämpar sig för utomhuspedagogik?
3. Studier har visat att utemiljön i skolan ofta nedprioriteras, vad tror du är de största orsakerna till detta?

Stödord:

- politiska
- problem med förvaltning av platsen
- motstånd från verksamheten
- ekonomi
- slentrian
- okunskap

4. Vad anser du är landskapsarkitekters största utmaningar i samband med nyanläggning och ombyggnad av skolgårdar?

Stödord:

- politiska
- problem med förvaltning av platsen
- motstånd från verksamheten
- ekonomi
- slentrian
- okunskap